

PÉNZES OTTÓ

TÖRTÉNELEM ALAPFOKON

7-8. évfolyam

RÖVID TÖRTÉNETEK

Képes Géza Általános Iskola – Mátészalka
tortenelem.kepesiskola.hu

MEGTORLÁS – KIEGYEZÉS – BOLDOG BÉKEIDŐK

A megtorlástól a kapitalizmus kialakulásáig – rövid történet

A szabadságharc leverése után Ferenc József császár osztrák császár Julius Haynau tábornokra bízta a megtorlást, amelynek jelképes időpontja 1849. október 6-a, helyszíne pedig Arad volt. Itt ezen a napon 13 tábornokot végeztek ki.

Knezić Károly, Nagysándor József, Damjanich János, Aulich Lajos, Lahner György, Poeltenberg Ernő, gróf Leiningen-Westerburg Károly, Török Ignác, gróf Vécsey Károly. Kiss Ernő, Schweidel József, Desseffy Arisztid és Lázár Vilmos mellett ugyanezen a napon Pesten kivégezték az első felelős magyar kormány miniszterelnökét, gróf Batthyány Lajost is.

Később menesztették Haynaut, és egy hivatalnoki apparátusra épülő kormányzati rendszert építettek ki (Bach rendszer). Megszüntették hazánk önállóságát. A magyarok az ellenállásnak egy sajátos módját, a „passzív ellenállást” választották, amelynek szimbolikus alakja Deák Ferenc volt.

Ferenc József 1860-ban kiadta az úgynevezett októberi diplomát, majd 1861-ben a „februári pátenst”, ami elfogadhatatlan volt a magyarok számára. Az összehívott országgyűlésen a visszautasítás módjában volt vita a Deák Ferenc által vezetett Felirati Párt és a Teleki László féle Határozati Párt között.

1865 áprilisában Deák Ferenc *Húsvéti cikke* indította el a kiegyezés folyamatát. A megszülető Osztrák-Magyar Monarchia fél évszázadon át virágzást, békés fejlődést hozott hazánk számára. Deák Ferenc a kiegyezés megvalósításával kiérdemelte „a haza bölcse” titulust.

A létrejött Osztrák-Magyar Monarchia élén Ferenc József osztrák császár és magyar király állt. Két fővárosa volt: Bécs és Pest-Buda. Mindkét országnak volt saját parlamentje és saját kormánya. A külügy, hadügy, pénzügy közös volt.

Megindult a „modern” pártok kialakulása. A kiegyezés hívei a Deák-pártban, a közös ügyeket korlátozni akarók pedig a Tisza Kálmán vezette Balközép pártban tömörültek. 1875-ben a két párt egyesült, létrehozva a Szabadelvű Pártot. Ennek vezetője Tisza Kálmán egészen 1890-ig ült a miniszterelnöki székben.

A Monarchia révén az ország bekapcsolódott Európa nyugati felének vérkeringésébe. Magyar feltalálók sora járult hozzá a világ technikai fejlődéséhez: Bláthy Ottó, Déri Miksa, Zipernowsky Károly, Jedlik Ányos, Kandó Kálmán, Bánki Donát, Csonka János és Eötvös Lóránd.

A társadalom is átalakult. Megjelent az ipari munkásság, a proletáriátus is. Az ő kizsákmányolásuk egyre nagyobb lett. 1880-ra már szakszervezeteket és pártokat is alapítottak. Közben az elégedetlenség miatt egymillió ember kivándorolt Amerikába. A kiegyezés után Pest, Buda és Óbuda egyesült. Hatalmas építkezések kezdődtek, óriási fejlődésnek indult hazánk fővárosa, Budapest. A honfoglalás ezredik évfordulója (1896), a millennium lehetőséget adott arra, hogy a magyarok világszínvonalú alkotások sorát hozzák létre, amivel kivívták az egész világ csodálatát, elismerését.

A millennium fényei mellett azonban feltűntek a világháborúra készülődés árnyai is. Tisza Kálmán fia, gróf Tisza István lett a miniszterelnök, aki létrehozta a Nemzeti Munkapártot. Közben elfogadták a birodalmi hadsereg fejlesztéséről szóló véderőtörvényt, és hazánk a nagyhatalmak csapdájába kerülve, készülődhetett a háborúra.

RÉGI ÉS ÚJ BIRODALMAK VERSENGÉSE A GYARMATOKÉRT

A gyarmatszerzéstől az I. világháború felé – rövid történet

A kapitalista rendszer kialakulása Európa nyugati felében indult meg Amerika felfedezése után. A technikai fejlődést és anyagi gyarapodást hirdető országok – Anglia, Hollandia, Franciaország, Spanyolország, Portugália – gátlástalanul foglalták el (gyarmatosították) azokat a területeket, amelyek számukra olcsó nyersanyagot, munkaerőt és piacot biztosíthattak.

A gyarmatosításban Anglia játszotta a vezető szerepet. Kihasznlta kedvező földrajzi helyzetét, azt, hogy a tengeri utak csomópontjában helyezkedett el. A XIX. század második felére már uralta a világkereskedelmet. **Nem volt olyan kontinens, ahol ne gyarmatosított volna.** Franciaország sem akart lemaradni a gyarmatokért vívott versengésben.

Oroszország nem távoli területeket hódított meg, hanem a határait igyekezett kiterjeszteni. **Európa nyugati felében a kapitalizmus és a vele járó iparosítás és gyarmatosítás már óriási méreteket öltött a XIX. századra. A kontinens belsejében azonban a feudálisztikus rendszer merevedett meg.** Kisebb, nagyobb királyságok, fejedelemségek, városok sokszor egymással is hadakozva akadályozták a polgári „fejlődést”.

A nemzeti újjászületés mozgalma a XIX. század közepén az itáliai félszigetről, a Szárd-Piemonti Királyságból indult ki. II. Viktor Emánuel király és miniszterelnöke Cavour /kávur/ állt az egyesítés élére. **1861-ben létrejött az Olasz Királyság.**

A német egység megteremtésének központi alakja a porosz „vaskancellár”, Otto von Bismarck (ottó fon bizmárk) volt. **A Német Császárság 1871. január 18-án kiáltottak ki.** **A XIX. század második felére három új birodalom alakult ki Európa közepén.**

A Német Császárság és az Olasz Királyság mellett az Osztrák-Magyar Monarchia. Mindhárom hatalom erőteljesen lépett a polgárosodás útjára.

A század közepe táján, az elektronika megjelenésével új fejlődési szakasz következett el Európában és az USA-ban, amit második ipari forradalomnak nevezünk.

Az egyik leglátványosabb találmány az autó volt. **Benz és Daimler /dájmler/ fejlesztették ki az első belsőégésű benzinmotoros járművet.**

Thomas Edison 1879-ben mutatta be izzólámpáját, Bell pedig a telefont. A magyar **Puskás Tivadar a telefonközpont megalkotásával általánossá tette a távbeszélő használatát.** Elterjedt a **Lumière /lümier/ testvérek találmánya, a filmvetítő gép,** és Amerikában megkezdődött a **Ford T-modell gyártása. (Konstrukőre a magyar Galamb József volt.)**

Az emberek egyre nagyobb városokban éltek, amelyek ipari, kereskedelmi, pénzügyi és kulturális központok lettek. Az élet minden területén – iskoláztatás, egészségügy, közlekedés – **hatalmas fejlődés következett be.**

Németországban 1888-ban lépett trónra II. Vilmos császár, Figyelme a gyarmatbirodalom kiépítése felé fordult. Hadiflotta építésébe kezdett, ami azonnal nyugtalanságot szült a nyugati hatalmak körében. **Maga mellett tudhatta az Osztrák – Magyar Monarchiát és Olaszországot. A rövidesen kirobbanó I. világháborúban ők voltak a központi hatalmak.**

A nyugat-európai hatalmak aggódva figyelték Németország erősödését, ezért szövetségre léptek egymással. Anglia, Franciaország és a hozzájuk csatlakozó Oroszország alkották azt a katonai erőt, amelyik mint antant szövetség jelenik majd meg.

AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚ (1914-1918) – KOMMUNIZMUS OROSZORSZÁGBAN

A korszak rövid története

Az Osztrák-Magyar Monarchia által megszállt Bosznia-Hercegovina fővárosába, Szarajevóba látogatott Ferenc Ferdinánd trónörökös és felesége 1914. június 28-án. Nyitott autóval hajtott át a város főutcáján, amikor egy szerb diák, mindkettőjüket megölte.

Az Osztrák-Magyar Monarchia egy hónappal a merénylet után, 1914. július 28-án hadat üzent Szerbiának. A Szerbek mögött álló Oroszország néhány nappal később már mozgósítást rendelt el, és augusztus 6-ig a két szemben álló szövetségi rendszer, **az antant és a központi hatalmak tagjai kölcsönös hadüzenetek elküldésével visszavonhatatlanná tették a háború kirobbanását.**

A németeknek már kész haditervük volt. Az úgynevezett Schlieffen-terv /sliffen/ kétfrontos harcra készült – nyugati és keleti irányban – és villámháborúban gondolkozott. Az események azonban másképpen alakultak. A villámháborús terv hamar összeomlott.

A német hadigépezet Franciaország megtámadásakor a Marne folyónál megtorpant, s a franciák – angol támogatással – sikeresen szorították vissza a támadókat. **A hadviselő felek ekkor beásták magukat a több száz kilométeres szakaszon kiépített lövészárokszerbe. A nyugati front mozdulatlaná vált.**

Keleten 1914 szeptemberében a lengyelországi Mazuri-tavaknál ugyan nagy német győzelem született, de Galíciában az oroszok győzedelmeskedtek a Monarchia csapatai fölött. Az orosz cár katonái elérték a Kárpátok vonalát, és ott **is állóháború alakult ki.**

1915-ben Olaszországot átállt az antanthoz. A déli hadszíntéren a Monarchia csapatai nehéz helyzetbe kerültek, ennek ellenére sikerült elfoglalni Szerbiát, Albániát és Montenegrót.

A háború második szakasza (1916-18) még pusztítóbbá vált. Általánossá vált a géppuska, az aknavető használata. Vadászpülők, tankok, messzehordó lövegek, tengeralattjárók és róluk kilőtt torpedók okoztak hatalmas károkat. A németek harci gázt is bevetettek.

1917-ben Oroszországban jelentős belpolitikai változás következett be. Amikor kiderült, hogy Németország esélyei rohamosan csökkennek a háború megnyerését illetően, a németek úgy döntöttek, hogy az emigrációban élő kommunista Lenint titokban visszajuttatják Oroszországba, és megpróbálják vele az orosz cárt térdre kényszeríteni, hogy az kilépjen a háborúból.

A háborúban kimerült, éhező orosz emberek fogékonyak voltak Lenin hamis ígéreteire, a növekvő elégedetlenség miatt állandóvá váltak a tüntetések, így II. Miklós lemondásra kényszerült. Az új polgári kormány nem tudta megoldani a helyzetet, a puccsal hatalomra kerülő **kommunisták pedig szinte mindent államosítottak, üldözték a vallást, és a parasztok sem kaptak földet. Egy szűk pártvezetőség kezében volt minden hatalom, az előnyöket is csak ők élvezték.**

1917 áprilisában az Egyesült Államok hadat üzent Németországnak. Az angol, francia, amerikai haderő elsöpörte az ellenállást tanúsító német védelmi vonalakat.

1918 novemberében lemondott II. Vilmos német császár, és IV. Károly osztrák császár, magyar király és mindkét hatalom aláírta a fegyverletételi egyezményt.

Véget ért a Nagy Háború (1914-1918), amit a köznyelv már I. világháborúnak nevez, s amelyben 64 millió katonát mozgósítottak, akik közül közel 9 millióan estek el a csatatereken,

A VILÁG A KÉT NAGY HÁBORÚ KÖZÖTT

Milyen volt a világ a két nagy háború között? – rövid történet

Az I. világháborút lezáró konferenciát Párizs melletti versailles-i palotában tartották meg. Az 1919 januárjában kezdődő értekezletre a vesztes országokat és a bolsevik Oroszországot nem hívták meg. A döntés valójában a francia Clemenceau, /klemanszó/ az angol Lloyd George /lojd dzsordzs/ és az amerikai Wilson kezében volt.

A nagyhatalmak átrajzolták Európa térképét. Németországot megfosztották amúgy is kevés gyarmatától, és a háborús károk okozása miatt hatalmas jóvátétel fizetésére kötelezték.

Az Osztrák-Magyar Monarchia teljesen megsemmisült. Területéből hét ország alakult, illetve kapott jelentős részeket. Létrejött Csehszlovákia, az Erdéllyel, Partiummal, megnövelt Románia, és a Szerb-Horvát-Szlovén Királyság, amelynek 1929-től Jugoszláviának hívnak. A három államot együttesen szokták kis-antantnak nevezni. Újra létrehozták Lengyelországot, a cári Oroszország helyén pedig létrejött 1922 végén a kommunista berendezkedésű Szovjetunió Lenin vezetésével.

Lenin halála után Sztálin szörnyű személyi kultuszt vezetett be. Aki csak a legkisebb mértékben megkérdőjelezte csalhatatlanságát, az rövidesen elpusztult, vagy kényszermunkatáborba, úgynevezett Gulagra került.

Eközben a világháború által meggyötört Európa igyekezett lábra állni. Amerika azonban lépéselőnybe került. Ugrásszerűen megnőtt az ipari termelés, és vele együtt a fogyasztás is. Mindenki szórakozni, vásárolni akart. Ez az amerikai életforma aztán az egész világon elterjedt. Az 1920-as évek végére azonban kiderült, hogy a fogyasztás nem, tudja követni a termelés tempóját. 1929. október 24-én, a fekete csütörtökön a New York-i tőzsdén kitört a pánik. Vállalatok tízezrei, emberek milliói mentek tönkre.

A válság végigsöpört az egész világon. Ez az úgynevezett nagy gazdasági világválság 1929 és 1933 között tombolt. Amerikában Franklin D. Rooseveltnél kidolgozta az úgynevezett New Deal /nyú dél/irányvonalat, így az USA kilábalta a bajból

Az I. világháború nagy vesztese Németország. Szinte törvényszerű volt a fasizmus talaján álló tekintélyelvű rendszer kialakulása. Ezt a náci párt vezetőjeként hozta létre Adolf Hitler, aki demokratikus keretek között vette át a hatalmat 1933-ban. Politikai ellenfeleivel leszámolt, majd diktátor, Führer (vezér /fűrer/) lett. A teljesen tudománytalan fajelmélet hangoztatása mellett megvádolta a zsidóságot azzal is, hogy nagyravágyásuk okozta a világháborús szörnyűségeket.

A nyugati hatalmak Hitlert kelet felé akarták terelni, és végső soron a kommunista Szovjetunió elleni háborúra készíteni. Számításukat keresztülhúzva, az egész világ megdöbbenésére 1939. augusztus 23-án Németország és a Szovjetunió megnehtámadási szerződést kötött egymással. Egy héttel később kitört a II. világháború.

MAGYARORSZÁG A KÉT VILÁGHÁBORÚ KÖZÖTT

Mi történt hazánkban a két világháború között? – rövid történet

A világháború negyedik évében (1918 áprilisában) az Osztrák-Magyar Monarchia nemzetiségei (csehek, szlovákok, románok, szerbek, horvátok) kinyilvánították elszakadási szándékukat. Október 24-én Károlyi Mihály (a vörös gróf) vezetésével megalakult a Magyar Nemzeti Tanács. Demokratikus hatalomváltást, békét, függetlenséget, földosztást és az ország területi egységének megtartását követelték.

A vonzó jelszavak és követelések a háborúban megfáradt, elgyötört, kilátástalan helyzetben lévő nép körében támogatásra találtak. A kirobbanó polgári demokratikus forradalom 1918. október 28-án az úgynevezett Lánchídi csatával kezdődött, és 31-én Károlyi miniszterelnökké történő kinevezésével csúcson ért.

Az események hatására IV. Károly lemondott a trónról, és 1918. november 16-án az Országház előtt kihirdették a Magyar Népköztársaság megalakulását.

A megszerzett önállósággal azonban Károlyi és köre nem tudott mit kezdeni. Szinte minden kérdésben tehetetlennek bizonyultak. A rendszer tényleges bukását az 1919. március 20-án, az antant által átadott Vix-jegyzék idézte elő.

A rövid életű parlamentáris demokráciát a Tanácsköztársaság váltotta fel, ami valójában bolsevik mintájú erőszakos diktatúra volt. Az igazi hatalom a külügyi népbiztos, Kun Béla kezében volt. A kommunisták statáriumot hirdettek, vagyis rendkívüli állapotot bevezetve és rögtönítélő bíróságokat felállítva ítélték el azokat, akik ellenálltak a rendszernek.

Ezt az embertelen, aljas akciósorozatot nevezi a történetírás „vörös terrornak”.

Kun Bélának menekülése után néhány nap alatt eltörölték a tanácsrendszer intézkedéseit.

Horthy Miklóst 1920. március 1-jén a nemzetgyűlés kormányzóvá választotta.

Az új, stabilitásra törekvő hatalomnak azonban néhány héten belül szembe kellett néznie a Párizsban tárgyaló antanthatalmak megdöbbentő, igazságtalan és máig érthetetlen döntésével, az ország szétdarabolásával. A történelmi Magyarország területe a harmadára csökkent, és több mint 3 millió magyar ember került a határokon kívülre.

A Horthy-korszakban (1920-1944) szinte a csodával határos módon hoztak létre konszolidált (stabil, erős, rendezett) országot. Előbb gróf Teleki Pál, majd pedig gróf Bethlen István lett a miniszterelnök. A kül- és belpolitika tengelyében a revízió állt. Vagyis a trianoni döntés elutasítása, és annak revízió (felülvizsgálat) alá vétele. Ebben teljes nemzeti egység volt!

A Bethlen-kormány bravúros teljesítménye szinte pillanatok alatt vált majdnem semmivé, amikor 1929 októbere után a nagy gazdasági világválság hatása hazánkban is pusztítani kezdett. Bethlen ebben a helyzetben lemondott.

Megindult az úgynevezett jobbratolódás. Gömbös Gyula, majd Darányi Kálmán és Imrédy Béla kormányai a revízió érvényesítése érdekében már német befolyás alatt működtek. Két zsidótörvényt is elfogadtak, de közben az országhoz jelentős területek tértek vissza Hitlernek köszönhetően. Ezzel azonban az ország sorsa is eldőlt, hiszen a közelgő háborúból már nem lehetett kimaradni.

A II. VILÁGHÁBORÚ – 1939-1945

A II. világháború eseményei – röviden

Hitler 1939. szeptember 1-jén megtámadta Lengyelországot. Ezzel kirobbant a második világháború. Az angolok és a franciák ugyan két nap múlva hadat üzentek Németországnak, de a háborúba nem avatkoztak be. Ez volt a „furcsa háború”. A szovjet csapatok is megtámadták a lengyeleket, és megszállták a Baltikumot.

Hitlert 1940 áprilisában lerohanta Dániát, majd elfoglalta Norvégiát. Szintén csak pár hétre volt szükség a **Benelux államok elfoglalására.**

A német csapatok **ellenállás nélkül vonultak be Párizsba** 1940. június 14-én, majd Hitler megindította az Oroszlánfőka hadműveletet, mely során **a német légiőrnök hónapokon át bombázta Angliát**, de a szigetország **kitartott.** Hitler a kudarc után felfüggesztette a támadást, és parancsot adott a Szovjetunió elleni hadjárat kidolgozására.

Közben az olasz vezér, Mussolini 1940 szeptemberében a Brit Birodalomhoz tartozó Egyiptom ellen vonult. Ezzel **létrejött az észak-afrikai hadszíntér.** **Az angolok döntő támadása után a német haderő összeomlott, így 1943. május 12-én, Észak-Afrikában a háború véget ért.**

A német-olasz-japán tengellyel szemben 1941-ben kezdett formálódni az a szövetség, amelynek az angolok, a szovjetek és az amerikaiak lettek a tagjai. Ez volt **az Atlanti Charta.**

Hitler ugyanis **1941. június 22-én megtámadta a Szovjetuniót.** A Vörös Hadsereg megállította a németeket, sőt, megindult az ellentámadás is. **A németek Sztálingrádot sem tudták elfoglalni és 1943 nyarán a kurszki tankcsatában, szintén vereséget szenvedtek.**

1943 novemberében Teheránban találkozott egymással Roosevelt amerikai elnök, **Churchill** angol miniszterelnök és **Sztálin**, a szovjet pártvezér, ahol megegyeztek egy második front megnyitásáról is. **1944. június 6-án** Normandiában **az angol-amerikai csapatok megnyitották a második frontot.** Hitler az Ardennek hegységben megpróbálta megállítani a szövetségeseket. Veresége után verseny indult, hogy ki éri el előbb Berlint.

Közben a távol-keleten **Japán 1941. december 7-én váratlanul támadást intézett a csendes-óceáni amerikai támaszpont, Pearl Harbor (pörl hárbör) ellen.** **Az amerikaiak 1942 nyarán a Midway szigetekenél döntő győzelmet arattak.** Már eldőlt a háború, amikor **1945. augusztus 6-án és 9-én Truman elnök utasítására Hirosimára, majd Nagaszakira ledobták az atombombát.**

A nagyhatalmak '45 februárjában ismét találkoztak Jaltában, majd júniusban Potsdamban.

A szétbombázott Németországba a szovjetek május 2-án vonultak be, s a háború Európában 1945. május 8-án ért véget, a végleges fegyverszünetet pedig Japán kapitulációja után, 1945. szeptember 2-án írták alá.

Az egész világ előtt tudott volt, hogy Hitler a „kalmár-szelleművé” vált világ legfőbb bűnöseinek a zsidókat tartotta. A németek Heinrich Himmler vezetésével különleges egységeket hoztak létre a zsidók felkutatására, akiket aztán majd koncentrációs, illetve haláltáborokba hurcoltak. Ezeken a helyeken szinte iparszerű népirtás folyt.

50 millió halott, 35 millió sebesült 2 millió eltűnt, mérhetetlen pusztítás, szenvedés és keserűség a mérlege az értelmetlen háborúnak.

MAGYARORSZÁG RÉSZVÉTELE A II. VILÁGHÁBORÚBAN

Magyarország a II. világháborúban – rövid történet

A kirobbanó háború első éveiben még sikerült kimaradni a harci cselekményekből, de hazánk Lengyelország lerohanásakor – 1939. szeptember 1. után – sikeresen nyitott rést határán, és fogadott be mintegy 100 ezer menekülőt – köztük több ezer zsidót.

Közben, 1940. augusztus 30-án a német és olasz döntőbírák a második bécsi döntés alkalmával visszaadták Magyarországnak Észak-Erdélyt és a Székelyföldet.

A németek támadást indítottak Jugoszlávia ellen. A magyar katonák is átlépték a határt. Elfoglalták a Bácskát, a Muraközt és a baranyai háromszöget. Újabb – mintegy 11 és félezer négyzetkilométernyi – terület került vissza hazánkhoz.

A máig tisztázatlan kassai provokáció alkalmat adott Bárdossy miniszterelnöknek, hogy hadat üzenjen a szovjeteknek. (1941. június 26-án ismeretlen felségjelű repülőgépek bombázták Kassát. A hivatalos álláspont szerint ezek szovjet gépek lehettek.) A szovjetek megtámadása miatt az angolok üzentek hadat hazánkknak, majd német és olasz nyomásra Magyarország tette ugyanezt az Egyesült Államok felé.

A német függés egyértelművé vált, így hazánk politikai és diplomáciai mozgástere teljesen beszűkült. Ennek egyik jele volt, hogy sor került a harmadik zsidótörvény elfogadására is.

Német nyomásra 200 ezer katonából és 50 ezer munkaszolgálatosból álló alakulatot vezényeltek a Don-kanyarhoz 1942 nyarán. A Vörös Hadsereg 1943. január 12-én áttörte a doni magyar frontot, és bekövetkező katasztrofális vereség során 120 ezer magyar katona halt hősi halált.

A magyar vezetők nem kockáztathatták meg azonban a háborúból való kilépést, mert az a német megszállást eredményezte volna. Ezért fenntartották a németbarátság látszatát, miközben titkos tárgyalásokba kezdtek az angolokkal és az amerikaiakkal.

A megállapodás azonban kitudódott. A német megszállásra 1944. március 19-én került sor. Különösen a mintegy 800 ezer zsidó származású magyar ember helyzete vált teljesen bizonytalanná. Megkezdődött a gettók országos hálózatának kiépítése, majd fokozatosan a teljes zsidóság deportálása.

Több mint 400 ezer embert szállítottak a legközelebb eső auschwitzi haláltáborba, ahol a munkaképtelen öregeket és gyerekeket már az érkezés napján gázkamrákban meg is ölték. Horthy 1944. július 6-án leállította a deportálásokat, október 8-án fegyverszünetet kért a Szovjetuniótól.

A kiugrás tervét a németek megtudták, és a kormányzót zsarolni kezdték. Ő aláírta a feltétlen nácibarát nyilaskeresztes vezér, Szálasi Ferenc miniszterelnöki kinevezését, majd lemondott.

A nyilasok rémuralma a nemzet történetének egyik legsötétebb korszaka. A zsidók gettósítása, kényszermunkára kötelezése, a nyugati határ felé indított „halálmenetek” szervezése gőzerővel folyt.

Az előrenyomuló Vörös Hadsereg szeptember végén átlépte a magyar határt, 1944. december 24-én körbezárták a fővárost, és megkezdődött Budapest ostroma. Az ostrom idején szétlőtték, szétbombázták az egész várost, a hidakat lerombolták, amikor 1945. február 13-án a harcok véget értek, mindenhol csak a pusztítás nyomai voltak láthatók.

A háborúnak közel 1 millió magyar áldozata volt, köztük több mint 500 ezer zsidó ember. A nemzeti vagyon fele elpusztult.

GLOBALIZÁLÓDÓ VILÁG

A háború utáni világ – rövid történet

A második világháború végén, 1945-ben megalakult ENSZ (Egyesült Nemzetek Szervezete) a világ 51 országának részvételével igyekezett, illetve igyekszik ma is a békét fenntartani, és a szabadságjogokat biztosítani.

A háború két igazi győztese az USA és a kommunista Szovjetunió volt. Egészen 1990-ig ennek a két világbirodalomnak a küzdelme határozta meg a világtörténelmet.

A háború lezárásához tartozott az 1947-es párizsi béke, ami ismét diktátumokra épült. Alapvetően az első világháborút lezáró döntéseknek megfelelően állították vissza a határokat. Elkezdődött a „hidegháborúnak” nevezett időszak. Az USA és a Szovjetunió befolyása alatt álló két tábor között a feszültség egyre nagyobb lett. Ezért 1949-ben a nyugati országok jelentős részének részvételével megalakult a NATO, vagyis az észak-atlanti katonai szövetség, majd pedig 1955-ben a Varsói Szerződés, a kommunista országok katonai szövetsége.

A második világháború végén elindult a gyarmatbirodalmak felbomlása. Látszólag biztosították ezen országok függetlenségét, de továbbra is politikai és gazdasági függésben tartották őket.

India 1947-ben nyerte el a függetlenségét, 1948-ban bejelentették Izrael megalakulását. Afrika északi részét összetartja ma is a közös mohamedán (muzulmán, iszlám) hit, és a földközi-tengeri évezredes kultúra. A Fekete-Afrikának nevezett középső és déli részeken a látszatfüggetlenség megadása után a pusztulás, a szegénység mérhetetlenül nagy lett.

A szovjetek és befolyásuk alatt álló kelet- és közép-európai országok 1949-ben létrehozták a KGST-t, és bevezették a 3, majd 5 éves terveket. Ennek alapja a közös (állami és szövetkezeti) tulajdon volt. Erőszakkal fosztották meg az embereket a magántulajdontól, milliók mentek tönkre testileg, lelkileg, és váltak üldözötté. A hazugságok sorozatán alapuló rendszert a nyugati országok tartották életben azzal, hogy folyamatosan nagy összegű kölcsönöket biztosítottak a túléléshez.

A szovjet mintára szerveződő államokban eközben folyt a sikerpropaganda. Mindent a politika hatott át. A nyilvánvaló kudarcokról is győzelmi ódákat zengtek.

Közben a nyugati kapitalista országok az 1960-as évekre már megteremtették az úgynevezett jóléti államot. Emelkedtek a bérek, folyamatosan nőtt az életszínvonal. A tudomány és technika területén forradalmi változások mentek végbe.

A nyugat-európai országok egyesülése (integráció) felé tett első lépés a Nyugat-európai Unió létrehozása volt. Öt állam, Belgium, Franciaország, Nagy-Britannia, Hollandia és Luxemburg 1948 márciusában, Brüsszelben együttműködési megállapodást írt alá.

A Szovjetunió a nyugat által gerjesztett háborús versenyt nem bírta tovább. A kommunista párt élére Mihail Gorbacsov került. Nagy történelmi tette volt, hogy befejezte az afgán-háborút és 45 év után visszaadta az önrendelkezési jogot a kelet-európai országoknak. 1991. december 25-én az egykori szovjet tagállamok is visszakapták önállóságukat.

A KOMMUNIZMUS BÉKLYÓJÁBAN

Hazánk a háború után – rövid történet

Amikor megkezdődött Budapest ostroma, az ország keleti fele már szovjet megszállás alá került. Ilyen körülmények között ült össze **Debrecenben 1944. december 21-én az Ideiglenes Nemzetgyűlés. Megválasztották az Ideiglenes Nemzeti Kormányt, amelynek elnöke Dálnoki Miklós Béla lett. Itt már azok a pártok jelentek meg és hoztak döntéseket, amelyek a következő időszak politikai életének szereplői lettek. A Magyar Kommunista Párt (MKP), a Független Kisgazdapárt (FKGP), a Nemzeti Parasztpárt (NPP), a Szociáldemokrata Párt (SZDP) és a Polgári Demokrata Párt (PDP).**

Az Ideiglenes Nemzeti Kormány egyik első intézkedése volt **a népbíróságok felállítása. Ezeknek lett a feladata a háborús bűnösök felkutatása és felelősségre vonása.**

A kormány legjelentősebb döntése a földreform, vagyis **a földosztás végrehajtása** volt.

Az 1945-ös választást a kisgazdák nyerték meg, pedig a kommunisták az országban lévő szovjet hadsereg támogatását is élvezték. Vezetőjük a szovjet emigrációból hazatért „moszkovita”, Rákosi (Rosenfeld) Mátyás volt. Amikor **1946. február 1-jén kikiáltották a Magyar Köztársaságot**, Tildy Zoltán lett a köztársasági elnök, Nagy Ferenc pedig a miniszterelnök.

Hazánkat – elsősorban Budapestet – a bombatámadások, a német és a szovjet hadműveletek szinte teljesen lerombolták. Ebben a tragikus helyzetben **az egyszerű emberek falvakban és városokban egymással összefogva hozzákezdtek a romok eltakarításához.**

1947 februárjában a második világháború győztese Párizsban elfogadták a békeszerződést, mely szerint semmi sem maradhatott meg az 1938 és 1941 között visszacsatolt területekből.

1947 augusztusában került sor az újabb választásokra, ahol a kommunisták csalással tettek szert előnyre („kékcédulás” választás”).

Az MKP gátlástalanul, a legelképesztőbb módszerekkel igyekezett megszerezni a teljes gazdasági és politikai hatalmat. Államosították az iskolákat is. Megkezdődött az egyházak háttérbeszorítása, vezetőik üldözése.

1948 júniusában **az MKP és az SZDP egyesült, megalakult a Magyar Dolgozók Pártja (MDP). Létrejött hazánkban az egypártrendszer.** Az országgyűlés és a kormány működése csak formális volt, mindenről a pártközpontban döntöttek. Az országot az úgynevezett Rákosi-klikk vezette, s **az emberek szörnyű, félelmetes rendszerben élték életüket.**

A gazdaságban szintén a szovjet mintát másolták. A nehézipar fejlesztését erőltették. A mezőgazdaságban **hozzákezdtek a termelőszövetkezetek szervezéséhez.** A közösbe belépni nem akaró, jól és hozzáértően gazdálkodó parasztokat kulákoknak bélyegezték, perbe fogták, és kényszermunkatáborokba szállították.

Az államigazgatás is szovjet mintára épült ki. Alapját az önkormányzatokat felváltó tanácsok képezték, élükön a tanácselnökökkel.

1953-ban meghalt Sztálin, Rákosit leváltották, és Nagy Imrét nevezték ki miniszterelnöknek. Ő puhított a diktatúrán, enyhítette a nyílt terrort. A társadalom döntő többsége mellette állt, de Rákosiék elérték, hogy **1955 végén kizárják a pártból. A Rákosi-Gerő páros egy időre visszavette az ország vezetését.**

FORRADALOM ÉS RENDSZERVÁLTOZÁS

Forradalom és rendszerváltozás – rövid történet

Sztálin halála után Magyarországon az értelmiségieket tömörítő Petőfi Kör kezdett rendszerellenes szervezkedésbe. **Az ellenálló magyar egyetemisták és főiskolások október 23-ára tüntetést szerveztek. A Bem-szobornál hirdették meg 16 pontba foglalt programjukat, amelyben az ország függetlenségét, a szovjetek katonák kivonását és demokráciát követeltek.** Este a Kossuth téren több mint 200 ezer ember hallgatta Nagy Imre beszédét.

A békésen kezdődő tüntetés estére fegyveres felkeléssé, forradalommá változott. Még október 23-án éjszaka szovjet tankok nyomultak be Budapest utcáira, de a felkelők ellenálltak. A forradalom immár szabadságharccá alakult.

Nagy Imre lett a miniszterelnök, akinek sikerült ezekben a napokban kommunistából magyar hazafivá válnia. Feloszlatták az MDP-t is, helyette Kádár János vezetésével megalakult az MSZMP (Magyar Szocialista Munkáspárt).

Úgy tűnt november 1-jén, hogy a szabadságharc győzelme békét és nyugalmat hoz az országnak. **November 4-én azonban a szovjet Vörös Hadsereg megtámadta hazánkat, és kíméletlenül eltiporta a magyar szabadságot.** A szabadság sírásói között ott voltak az áruelők is. Kádár János november 1-jén még dicsőséges felkelésnek nevezte a forradalmi eseményeket, majd Moszkvába utazott, és szovjet tankok kíséretében érkezett vissza Budapestre. **A megtorlás időszaka 1957 márciusától kezdődött.** 22 ezer embert ítéltek el, 13 ezret pedig az újonnan felállított internálótáborokba hurcoltak. Közel 500 forradalmárt végeztek ki. **Nagy Imrét is letartóztatták, és halálra ítélték.**

Kádár János szétverte a nemzet hagyományait legtisztábban őrző paraszti társadalmat! Az erőszakos iparosítással a falvak életképessége is rohamosan csökkent. **Az 1960-as évek elejére Kádár megszilárdította rendszerét.** Ügyes politikával elérte, hogy egyre biztonságosabb viszonyok jöjjenek létre. Megfelelt ugyan a szovjet elvárásoknak, de a magyaroknak sokkal több minden volt megengedve, mint a szocialista tábor többi lakójának.

1968-ban a nyugati típusú piacgazdálkodás bizonyos elemei is megjelenhettek a gazdaságban. **A nyugattal való kereskedelem előnyei mellett azonban – az árnyoldalakat is megtapasztalva – már csak folyamatos kölcsönökkel lehetett fenntartani a rendszert.** **A szovjet világbirodalom megroppanása, és a már kezelhetetlen eladósodottság Kádár János rendszerét is kikezdte.** Amikor 1988-ban leváltották, már létrejöttek az első ellenzéki mozgalmak, pártok. **1989. október 23-án, kikiáltották a köztársaságot.**

Az első szabad választásokra 1990 tavaszán került sor. A legtöbb szavazatot az MDF kapta. A párt elnöke, **Antall József alakíthatott kormányt.** Az MDF bukása után az MSZP az SZDSZ-szel együtt kiszolgáltatta az országot a nemzetközi tőkének. Ilyen körülmények között a rendszerváltás felemásra sikeredett.

A Kádár-korszakban szinte tudomást sem vettek Trianon következményeiről, arról a tényről, hogy milliók kerültek az országhatáron túlra. Százezerszám éltek magyarok a Felvidéken, Kárpátalján, a Partiumban és Erdélyben, valamint a Délvidéken.

Hazánk 2004-ben lett az Európai Unió tagja, ami reményt adott arra, hogy a belső határok felszabadítását követően, a nemzetrészek újra kapcsolatba kerüljenek.